

Prawa wyborcze

Podstawa prawna: ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2023 poz. 2408); rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019, poz. 336); rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 września 2020 w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym (Dz. U. 2020 poz. 1769), rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym wyborców niepełnosprawnych (Dz.U. z 2013, poz. 1504)

Kodeks wyborczy określa, w szczególności, zasady i tryb przeprowadzania wyborów:

1. do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;
2. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
3. do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej;
4. do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego;
5. wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Ustawa zawiera szereg zapisów umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami udział w głosowaniach. Pod pojęciem wyborcy niepełnosprawnego rozumie się tu wyborcę o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, umysłowej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach. Wyborca niepełnosprawny, na jego pisemny wniosek wniesiony do urzędu gminy najpóźniej 3 dnia przed dniem wyborów, jest dopisywany do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania spośród obwodów głosowania, w których znajdują się lokale dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego zamieszkania. Informację o tych lokalach podaje wójt, w formie obwieszczenia, do wiadomości wyborców najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów. W każdej gminie co najmniej 1/2 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury szczegółowo określa warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Ustawy Kodeks wyborczy szczegółowo opisuje (w art. 37a - 37c) **przekazywanie informacji o wyborach wyborcom niepełnosprawnym:**

1. Informacje, niezbędne niepełnosprawnemu wyborcy w celu udziału w głosowaniu, przekazuje wójt lub upoważniony przez niego pracownik urzędu gminy w godzinach pracy urzędu, w tym telefonicznie, lub w drukowanych materiałach informacyjnych przesyłanych na wniosek wyborcy niepełnosprawnego, w tym w formie elektronicznej.
2. Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej swojego portalu informacyjnego informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom niepełnosprawnym na podstawie kodeksu, w formie uwzględniającej różne rodzaje niepełnosprawności.
3. Państwowa Komisja Wyborcza sporządza w alfabecie Braille'a materiał informacyjny o uprawnieniach przysługujących wyborcom niepełnosprawnym na podstawie kodeksu i przekazuje go zainteresowanym na żądanie.
4. Obwieszczenia wyborcze umieszczane w lokalu wyborczym jak i poza nim oraz wyniki głosowania w obwodach głosowania i okręgach wyborczych powinny być zamieszczane w miejscach łatwo dostępnych dla osób niepełnosprawnych o ograniczonej sprawności ruchowej.
5. Na prośbę wyborcy niepełnosprawnego członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany przekazać ustnie treść obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów.

Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz wyborca, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, mają **prawo do bezpłatnego transportu:**

1. z miejsca zamieszkania, pod którym dany wyborca ujęty jest w spisie wyborców, albo miejsca podanego we wniosku o dopisanie do spisu wyborców w danej gminie do lokalu wyborczego właściwego dla obwodu głosowania, w którego spisie wyborców ujęty jest ten wyborca, albo

2. z miejsca pobytu w dniu głosowania do najbliższego lokalu wyborczego (jeśli ma zaświadczenie o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów),
3. z lokalu wyborczego do miejsca, w którym dany wyborca rozpoczął podróż.

Ustawa umożliwia też **samodzielne głosowanie osobom niewidomym**, stanowiąc, że wyborca niepełnosprawny może głosować przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.

Wyborcy niepełnosprawnemu, na jego prośbę, może pomagać inna osoba, z wyłączeniem członków komisji wyborczych i mężów zaufania.

Możliwe jest także **głosowanie przez pełnomocnika**:

1. Wyborca o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz wyborca, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, może udzielić pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu w wyborach.
2. Głosowanie za pośrednictwem pełnomocnika jest wyłączone w przypadku głosowania w obwodach głosowania utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w obwodach głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także w przypadku zgłoszenia przez wyborcę niepełnosprawnego zamiaru głosowania korespondencyjnego.
3. Pełnomocnikiem może być osoba posiadająca prawo wybierania, z zastrzeżeniem p. 5.
4. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć tylko od jednej osoby, lub od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika.
5. Pełnomocnikiem nie może być osoba wchodząca w skład komisji obwodowej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania, jak również kandydaci w danych wyborach.
6. Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania. Akt pełnomocnictwa sporządza się na wniosek wyborcy, wniesiony do wójta gminy, w której wyborca jest ujęty w obwodzie głosowania właściwym dla adresu zameldowania na pobyt stały lub adresu stałego zamieszkania, najpóźniej w 9 dniu przed dniem wyborów. Wniosek może być złożony ustnie, w postaci papierowej lub elektronicznej.
7. Czynności związane ze sporządzeniem aktu pełnomocnictwa do głosowania są zadaniem zleconym gminy i są wolne od opłat.
8. Pełnomocnik nie może pobierać od udzielającego pełnomocnictwa do głosowania żadnych opłat za głosowanie w jego imieniu w wyborach. Zakazane jest też udzielanie pełnomocnictwa do głosowania w zamian za jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą.

Ustawa Kodeks wyborczy umożliwia też **głosowanie korespondencyjne przez wyborców niepełnosprawnych** o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

1. Głosowanie korespondencyjne jest wyłączone w przypadku głosowania w obwodach głosowania utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w obwodach głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także w przypadku udzielenia przez wyborcę niepełnosprawnego pełnomocnictwa do głosowania.
2. Obwodowe komisje wyborcze, które mają siedziby w lokalach dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, są komisjami właściwymi dla celów głosowania korespondencyjnego przez tych wyborców.
3. Zamiar głosowania korespondencyjnego wyborca niepełnosprawny zgłasza komisarzowi wyborczemu do 13 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie to może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie lub w formie elektronicznej. Do zgłoszenia należy dołączyć kopię

aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności. W zgłoszeniu zamiaru głosowania korespondencyjnego wyborca niepełnosprawny może zażądać przesłania mu wraz z pakietem wyborczym nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a.

4. Wyborca niepełnosprawny, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje, nie później niż 6 dni przed dniem wyborów, pakiet wyborczy. Pakiet wyborczy doręcza wyborcy niepełnosprawnemu urzędnik wyborczy za pośrednictwem operatora pocztowego, wyłącznie do rąk własnych wyborcy, po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość i pisemnym pokwitowaniu odbioru.
5. W skład pakietu wyborczego wchodzi:
 1. koperta zwrotna;
 2. karta lub karty do głosowania;
 3. koperta na kartę lub karty do głosowania, zwana dalej „kopertą na kartę do głosowania”;
 4. instrukcja głosowania korespondencyjnego;
 5. nakładki na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a – jeżeli wyborca niepełnosprawny zażądał ich przesłania;
 6. oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu na karcie do głosowania.
6. Wyborca niepełnosprawny głosujący korespondencyjnie po wypełnieniu karty do głosowania wkłada ją do koperty na kartę do głosowania, którą zakleja, a następnie kopertę tę wkłada do koperty zwrotnej łącznie z podpisanym ww. oświadczeniem i przesyła ją do właściwej obwodowej komisji wyborczej (przesyłka jest zwolniona z opłat pocztowych) lub przekazuje w miejscu zamieszkania listonoszowi, najpóźniej w ostatnim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów.
7. Koperty zwrotne dostarczane są do właściwych obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie w godzinach głosowania. Wyborca niepełnosprawny może w godzinach głosowania osobiście dostarczyć kopertę zwrotną do obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, w którym jest wpisany do spisu wyborców.